

Nikolényi
István

VITA A TISZATAJRÓL

Karácsonyi hagyomány, hogy szerkesztőségünk több-kevesebb következetességgel megrendezi a Tiszatáj soros év-folyamának vitáját.

A Sajtóház klubjában rendezett vitán egyetlen évfolyam, a legutóbbi ügügyen általában volt szó a Tiszatájról — ami realis. A folyóirat szerkesztésének, tartalmi-formai mutatóinak hosszú éves előzményei vannak, a hagyományörzés, -fejlesztés folyamataiból kiszakíthatatlanok. Így történhet, hogy a felemlélt kritizáló és dicsérő hangok évről évre visszacsengenek, más-más szempontból, ám olykor-olykor szinte szó szerint. A rovatok értékelésénél annyi változás azért szembetűnő, hogy a koncepciójában korábban vitatott lírai rovatot most egyértelműen dicsérték, bíráló észrevételek inkább a kritikai és tanulmányrovat struktúrájáról, szelekciójáról, írásainak stílusáról hangzottak el. Megjegyzéseket hallottunk a címlapról, melytől esztétikusabb küllemet várnak.

Bevezetőt Bata Imre irodalomtörténész mondott, szellemesen, oldottan, előlegezve az egész est fesztelen hangnemet.

A szerkesztésről és nem a tartalomról, a munkatársakról szólnék — szögezte le Bata Imre. — Tájékoztató legyen a folyóirat, sugallja a hely, Szeged szellemét. Tradíció: ha Debrecen a küldő, Szeged a befogadó. Indoklásul elég Mocsár Gábor nevét említeni, aki Debrecenből jött, Szeged tündette ki. Közismert, az idei évben örségváltás zajlott le a szerkesztőségben.

A provincializmusról. Nem földrajzi fogalom: arányérzék, folytonossághiány, homogén szellem, nívó kérdése, mindig konkrét kérdés. Ez a probléma hátterbe szorul a Tiszatájnál — garancia erre a szerkesztőség. Szegeden jó levegője van a szellemnek. Az új szerkesztő elmondta, mit akar, s jót akar, noha nem értünk mindenben egyet. A folyóirat intézmény, s szellemi mű-

hely kerete, s ez vidéken fontosabb mint a fővárosban, ahol jobb a szelekció, ahol az intézmény önmagától is él. A Tiszatáj ugyanis nem életképes még attól, ha létezését kimondják. Kevesen dolgoznak vidéken, ozo-rai huszárok, akiknek körbe kell járni a hegyet, hogy lássák: sokan vannak. A hétköznapiakban kell prezentálni egy magatartást, itt és most. Az igény nemcsak irott malaszt, valóság is. Látszik a remek versrovaon. A novemberi számban egyenrangon szerepeltek szegediek a fővárosiakkal, másokkal, egészséges heterogenitással. Ilia Mihály jó szemű szerkesztő, rovatában kellett felfedezni Veress Miklóst is. Higgadt a folyóirat belső struktúrája, az anyagoknak izlésbeli fedezete van. Nincs szerkezete viszont a tanulmány- és kritikai rovatnak. A megítélés jó, a szöveg olykor rituális, egyéni hév, meggyőződés nélküli, sztereotípiákban fogalmazó. Nem talál a nagy feladatokhoz mindig méltó szakembereket. A folyóirat elméleti vonala nincs szinkronban a szépirodalommal. Ugyanakkor nagy-szerű folyamatot őriz a szomszéd népek irodalmának közeledésével, a híd szerepének vállalásával. A romániai írók hamvas anyagot hoztak az életből, miközben maik tudtak maradni. A küllemről lehet vitatkozni, de feltétlenül kifejezi a belső tartalmat, ami az olvasóra vár fellapozáskor. Kívülről úgy látszik, együtt van, helyén van Szeged szellemi társadalmá. Az anyagok szel-lősen tagoltak, szembetűnők, a prózai rovat lábujjhegyen iparkodásában is igény fejeződik ki. Csak sajnálni lehet a tanulmány-rovat akadémikus hangvételét, hozzáállását, egyenletlen dolgoz-tai olykor a jegyzetelés stádiumában kerülnek nyilvánosságra. Nincs orientáció, egyéniség, s az Örökség rovatról sem lehet tud-ni, mikor örökség, mikor öreg-ség. Kevesebbet kellene adni, átgondoltabban, s a hagyomány dolgában is van még teendő.

Polner Zoltán költő a versro-vatról elmondta, több egyenran-gú szegedi költőt szerepeltetett, akik évek múlva kötetekkel je-lentkeznek majd. A 193 versből viszont csak 50 szegedi, ami aránytalan, jöllehet a versrova-t színvonalá kétségtelenül emelke-dett. A Tiszatájban nem/köte-tet, verseket kell írni, s csak előnyére válik a költőnek, ha ter-méséből egyszerre többet publi-kálnak. Feldolgozásra vár vi-szont a 25 év bibliográfiája. Csaplár Ferenc irodalomtörté-nész kiemelte; a Tiszatáj okosan figyel a szomszédos magyar iro-dalomra, noha tájékoztató anya-gában túlzottan tanulmány-szerű, a külföldiek oldottabb, közvet-lembb bemutatása vonzóbb az ol-vasónak. A folyóiratban több írás található, mely tartalmilag, stí-lisztikailag kilóg, s vonatkozik ez a sokszor amatőr színvonalú fo-tókra is. Veress Miklós költő szerint egészséges a szegedi költ-ők aránya, bár nagyobb moz-gással, más fórumok lírai anya-gának cseréjével értékesebb le-hetne. Forgó Pál, a megyei párt-bizottság munkatársai hangoztat-ta: helyes, ha a Tiszatáj betölti a szomszédos irodalommal össze-kötő híd szerepét. A kritikai ro-vat bírálata nem először hangzik el, viszont felvetődik a kérdés, hol nevelődjenek a kritikusok. Mert Kovács Sándor Iván rovat-vezetőnek a fiatalok felkarolásá-ban komoly érdemei vannak. Mocsár Gábor író szerint is a határon túli magyar irodalom propagálása volt a Tiszatáj leg-szebb tette az elmúlt időszakban. Pünköszt Árpád újságíró, a sze-gedi tudományos élet hiányol-ta a Tiszatájból, egybek közt természet tudósok írásait nagyne-vű elődjeikről. Bárdos Pál író arra figyelmeztetett, nem kell Budapestnek szentesíteni valakit ahhoz, hogy belépjen a Tiszatáj-ba: ennek ára a színvonal. Arra kell törekedni, hogy a legjobbak-kal együtt szerepeljenek szege-diek, a versenyt vállalni, kockáz-tatni kell. Andrassy Lajos költő örömmel állapította meg; a Ti-szatáj köre akar dolgozni, s ezt a munkát hivatalosan támogatják, ami garancia a jövőre. Végül Ha-vasi Zoltán főszerkesztő elmond-ta, lényeges szempontokat kapott a vitától, s biztos lehet benne: az eddigi eredmény megbecsülése mel-le a korigényt kell erősíteni.

A vitát Bata Imre foglalta ösz-sze, zárta le.

Ökrös
László

LÖVÉS AZ IRODALOMLÓL

Azok, akik irodalmi-művé-szetj vitákon részt vesz-nek, egyre gyakrabban és egyre indulatosabban hallanak egy egyébként nem teljesen új jelenségről. Szóvá teszik a vitá-kon, hogy különösen fiatal íróink, művészeink alkotásai között sok olyan művel találkozhatunk, amelyek nem a mi és mai való-ságunkból indulnak ki, nem arra építenek, hanem előszeretettel másolnak külföldi, ne kerülgés-sük a szót, nyugati példákat. Ezért aztán e művek, minden létszámosság harásányságuk ellen-re valójában vértelenek, erőtle-nek, nem üt át rajtuk a valóság éltető melegsége.

Vannak, akik ennek a folya-matnak gyarapodó jeleit és ter-mékeit látva, harangokat kon-gatnak, tragédiáról beszélnek, lel-ki szemeik elé a nemzeti művé-szet pusztulásának szörnyű vízió-ját rajzolják fel. Mások csak le-gyintenek, mondván, epigon mű-vészet mindig is volt, és mindig is lesz, nem kell nagy jelentősé-get tulajdonítani a dolgoknak. A fiatalok majd kinövik, s vissza-ternek a valósághoz.

Nem kell túlságosan nagy böl-cesseggel annak belátásához, hogy egyrészt mindkét álláspontban van valami igazság — nem az persze, hogy nemzeti művésze-tünk katasztrófa felé közeledik —, másrészt mindkettőben jelent-kezik valami sajátos túlzás, az elsőben a túlhajtás, a második-ban a bagatellizálás veszedelme. De akárhogy is van, ezzel a dologgal — éppen a túlzások fi-gyelmeztetnek rá — szükséges is és érdemes is foglalkoznunk.

Miért szükséges? Ha azt gon-doljuk — márpedig azt gondol-juk —, hogy minden igazi művé-szet lényege a valósággal való kapcsolattartás, ennek a kapcsola-tatnak a minősége, intenzitása, mélysége és ereje, akkor nem tarthatjuk művészetnek, ami en-nek a valóságnak határfordítva egy spekulációs modellből indul ki. Mesterkelt csináltság lesz ugyanis ennek a magatartásnak

az eredménye, olyan mű, amely epigon voltát messziről elárulja. Az efféle műveknek, mint köz-tudott, nincs eleven hatása, hite-le, bár bizonyos körülmények között — s ezt is el kell ismer-nünk — átmenetileg divatossá felkapottá válhatnak, hogy az-után nagyon gyorsan elsüllyedje-nek az idő kérlelhetetlen és ki-méletlen süllyesztőjében.

Ebben persze nem az a baj, hogy a rossz művek idővel eltűn-nek; nem kár értük. Az a baj, hogy ezek az epigonművek, ezek a súlyos lenyomatok olyan ron-daniyalóban, hangulatban, világ-érzésben közbeok, amellyel ne-künk nagyon sok a vitakozni valónk. Valami példafélre hivat-kozva felidézhetjük egyebek közt az úgynevezett abszurdizmusom hatásait. Tudjuk, ez a sokat vi-tatott irányzat a kapitalista vilá-gban született, s megdöbbentő, tragikus dolgokat mondott el er-ről a világról. De erről a kapita-lista világról beszélt, az életet ebben a világban tartotta és tart-ja reménytelennek. Amikor mi annak idején, először a Thália Stúdió Godotra várva előadásán közelebbről is megismerkedtünk ezekkel a drámákkal, ezzel a vilá-ggal, előre lehetett látni, hogy nálunk is lesznek majd az abs-zurdoknak szorgalmas utánpótl-ja. Még hozzá nemcsak a megújított formanyelvet, az abszurdok új ki-fejezési apparátusát veszik majd át, hanem a lényegét, a tartal-mat, a mondanivalót, a világlá-tást is. Így is történt.

Van persze átlényegített „ma-gyar abszurd” is. Ezt a fajta mű-vészetet ugyanis formai appará-tusként is fel lehet fogni, s ha stílusnak tekintjük, mint minden más stílusirányzat, ez is össze-kapcsolható a magyar valósággal. Örkeny remek Tótékja Egyper-ces novelláival együtt így szü-lelt, s így született néhány más, csakugyan kitűnő írás. De a többség nem ilyen. Nem képes a stílus és a lényeg között különb-ségtételre, s az abszurdoknak csak a kapitalizmusra érvényes, arról szóló pesszimizmusát átví-szi az egész világra, az egész emberi létre, reménytelennek, kilátástalannak tűntetve fel a földön magát az emberi sorsot.

Ha ezt elfogadnánk, abbahagy-hatnánk minden emberi erőfeszít-ést, amely a világot jobbá és szebbé kívánja formálni — mert végül is még a legkisebb jószán-dékú emberi törekvés mögött is ez a kozmikus méretű cél lap-pang — s akár főbe is lőhetnénk magunkat. Ha az élet általában épp olyan reménytelen, mint a kapitalizmusban, mi értelme van az emberi erőfeszítéseknek, az emberi cselekedeteknek, sőt mi értelme van magának az élet-nek is? Lőnek ránk ebből az iro-dalomból, ez a dolog lényege, s nyilvánvalóan nem vagyunk, nem lehetünk olyan együgyűek, hogy kitartással odaálljunk a lövések elé.

Ezeket a lövéseket persze nem jogi értelemben kell elgondolni; nem bűncselekményekről van szó. Egyfajta divattá vált és egy-re terjedő világlátásról. Valójá-ban sematizmus ez. Párja annak a régi, sokat emlegetett sematiz-musnak, amelytől sikerült végre megszabadulnunk. Nem feltáma-ásról van persze szó, hanem el-lentétről. Csak abban közös mindkettő, hogy egyaránt való-ságellenesek, élettelenek és mes-terkélték. Ahogyan a X. párt-kongresszuson Aczél György mondotta: „Ma egyesenknél ezt (a régi sematizmust) egy ideje egy ellenkező előjelű, de önként vagy divatok, pózok hatása alatt vál-talt sematizmus váltotta fel, amelynek csak a zúllani, hullani rendeltetett, a kiégett embereket ábrázolja — ugyanolyan egyoda-lúsággal.”

Azt a régi sematizmust, meg-szüntettük. Ezért érdemes ezzel az újjal is foglalkoznunk. Egé-szen biztos ugyanis, hogy fiatal íróink, művészeink túllépnek majd rajta, ha egy kicsit segí-tünk nekik, és főképp akkor, ha majd észreveszik, hogy a divat pillanatnyilag még körülöttük csapkodó hulláma elül, és rájön-nek, hogy lenyomatműveikkel magukra maradtak.

Fehér
Kálmán

MIÉRT ÖRÜLÜNK A TÉLNEK?

— Pistike — mondta a tanító bácsi Pistikének —, a te házi dol-gozatod a legjobb az egész osztályban. S milyen szépen rajzolsz! Jutalmazd, azon kívül természetesen, hogy csillagos ötöst kapsz, az, hogy a szerkesztő bácsi beletesszi a Délmagyarországba.

Miért örülünk a télnek?

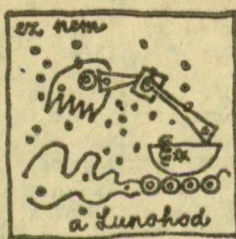
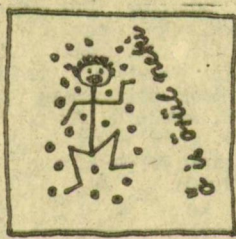
Manapság már mindenki örül a télnek. Nemcsak a gyerekek, ha-nem a felnőttek is. Nem tetszik elhinni? Pedig az Északi-sarkon, az eszkimók el sem tudják kép-zelni az életüket tél nélkül, s a Dél-n a pingvinok is csak akkor érzik jól magukat, ha csikorgó hideg van. A nápolyiak kiszalad-nak az utcára örömkömben, amik-or hull a hó, nem is szólva az afrikaiakról Stockholmban.

Mi, szegediek, is nagyon örü-lünk a télnek. Télen minden más, és mégis olyan jó meg szép. Per-sze, ha kicsi hó esik, csak kis-csüt örülünk, de ha sok hó esik, akkor nagyon. Legjobban a vá-rosi tanácsok örül, ahol már nyá-ron gondoskodnak róla, hogy té-len minden olyan jó legyen, s a takaréka teszik azt a pénzt, amit a hőeltakarításra szánnak. Most csak elviszik a takaré-könyvet az OTP-be, s máris rend-ben van. Annak külön örülnek, hogy az idén kétszer is öt talá-latuk volt a lottón, úgy hogy prémiumot tudnak majd adni azoknak a robotoknak is, akik készültségi szolgálatban vannak

az építési osztályok komputerel-mellett. Nem is csúszik be most majd semmilyen számtási hiba: ezen a télen nem lesz meglepe-tés a hideg, s nem hull majd teljesen váratlanul a hó.

De nemcsak a városi tanács örül, hanem a kommunális üzem is, akire azt a sok-sok pénzt köl-tötték. Hiszen ők nem is ismer-nek nagyobb boldogságot annál, mint azt, hogy házfaltól házfalg eltakarítják a havat az utcákról. Mint mindig, először a külső vá-rosrészekben kezdik, de annyi nagyszerű hómarójuk, seprőgé-pük, markolójuk, s teherautójuk van, hogy a főútvonalakkal és a belvárossal is fél óra alatt vé-geznek. Az igazgató bácsi most nem is nyilatkozott az újságban, mégis minden úgy megy, mint a karikacsapás.

Nagyon örülnek az Ingatlanke-zelő Válatatnál is a télnek, mert minden háztető meg eres kitű-nő állapotban van, volt idejük nyáron alaposan ellenőrizni és kijavítani őket. S nincs már olyan ház Szegeden, melynek te-tejére ne lenne felszerelve a hó-

fogó. Az IKV ki is hirdette, hogy akinek netán mégis fejére esik egy hó- vagy jégdarab, annak árva gyerekeit nagykörűségükig ingyen nevelteti.

Persze az IKV alkalmazottai is örülnek. Nemcsak annak, hogy most már nem házmester a ne-vük, hanem gondnok, ezenkívül még annak is, hogy a csúszós járdákat hajnalonként behinthe-tik homokkal. Hajnalban a leg-tisztább a levegő a városban — ezt mondta tegnap apukám is, amikor hajnalban jött haza, s anyuka azt felelte neki, hogy amit mond, az homok. Pedig ők nem is gondnokok.

Erről jut eszembe, hogy apu-ka is örül a télnek, mert végre nem kell jogáznia hordhatja he-lyette a tüzelőt a pincéből a má-sodik emeletre. A télen az is jó, hogy már elfelejtette: a nyá-ron két mázsával kevesebbet ra-kott le a szemesember — viszont 20 forinttal többet számolt érte. Persze manapság már nem min-denki fűt szénrel meg fával. Ahol központi fűtés van, ott az IKV annak örül, hogy mennyi győ-nyörű bundában meg télikabé-tban ülnek a lakók a szobában. Ahol pedig olajjal fűtenek, ott azután igazán mindenki örül. Az ÁFOR annak, hogy pompás kút-jait még a város szélén is meg-csodálják a belvárosiak. Szinte sorba állnak azért, hogy egy-egy pillantást vehessenek rájuk. A Volán meg az Univerzál szintén örül mivel egymással vetélkedve szállíthatja haza a sok-sok kan-na fűtőolajat az embereknek.

A villamostársaságánál azonban akad egy kis szomorúság is. Ittá-

ba van az a sok gyorsan rohanó tuja, sőt hiába készítették el a tarjání kétévágányú magasvasút távlati tervét, a közönség min-ta átpártolt volna az autóbusz-ra. Ez érthető is, az autóbuszok percenként közlekednek, s még télen sem maradnak ki járataik. A megértő odesszaik kérték is az AKÖV-öt, hogy legalább tél-időben kímélje alkalmazottait, s engedje meg nekik, hogy ne áll-janak meg minden megállóban. Ennek azután az utasok is, meg az AKÖV-ösök is nagyon örü-lnek. Hiába, ilyen a tél! Most már a vasútnak sem okoz gon-dot, hogy a vonatok félórát késnek, mint nyáron szokták.

Mindenkinek szép a tél, min-denkinél jó a tél, csak rá-m, meg a többi gyerekre nem gon-dol senki. Igaz, anyukám is bosz-zús, hogy kénytelen ugyanabban a csizmában járni egész télen, mert hiába változik a divat, saj-nálja eldobni, mert se a sarka nem rogyant meg, se nem ázik be. De az én cipőm, az milyen! Csúszkálhatok vele óráig, rug-doshatom napszámra a jéggé fa-gyott havat, se a talpa nem nyí-lík szét, se a festék nem pere-g le róla. Sőt, most meg azt olva-som az újságban, hogy a felnőt-tek rödlipályát építettek nekünk, s ezentúl már a múzeum előtt sem szabad játszani, pedig on-nan olyan jól ki lehetett csúsz-ni a Tanácsköztársaság útjára. És az olyan cikis volt, amikor ép-pen jött a 6-os busz!

Na de azért én is örülök a télnek, mert ha már minden szegedi örül neki, biztos van benne valami jó is.

Szeged, 2070. december 25.

